

ter zijde stelformers, en Gereformeerde betoogd, dat nu gereformeerde pauselijke strijd, die voerd is, betrouwtatie zelfe, en Kerken op den en en rechten.

recht weer de, provinciale, lere kerkelijke n en besturen, he redeneering daartegen wat erandert moet

In de plaats oadaal verband, irijk de gezulkerk (prohata andere kerken z. 17.

z. 18, „dat, alpelijke organi-kwam, in verelke thans tot zelve staande eigen leeraars

nciale eenheid lingen stichtte, ge kerken, die d, maar onder-schappelijke n of kwamen, naamste leiders eerden bijeen, erpen, dat tot strekken, en Gereformeerde terugvindt. Vol in de Acta der ve met elkaar i de Zuidelijke enz...“, blz. 18.

ve met elkaar kerkverband v Godswege beginsel wijzen aarna door de ordening werd „In al die verdit beginsel r kercke, geen eh diaken zal a“, blz. 18. Zie an wat onder-ven, en wijzen d met art. 31 effende artikel

is de bepaling, elven in den aar ze van Daaruit volgde „de Predikan-Schoolmeesters, voor al deze n welker dienst ittige kennisse van de geheele ij zal staan de is, etc. te ver-rochie ofte de

zijn ook van an. nciale Classis ordeel van de „toestaan van

et Ve Capitell doen uitkomen eene verzame-artikel: „Noch-n hier in geen isten; ten zij e stemmen; berooft werde Zie ook Acta zestiende Rutgers, blz. uitgeg. door 23. REIDANUS.

schrijft Prof. „In Kuyper's kt wel uit het ukje plaatste.

Hij koos daarvoor namelijk het woord „misleiden“! Wel wordt deze pil een weinig verguld — het geldt hier namelijk de misleiding als van een stakker, die door de duisternis „misleid“ in het water viel — maar het feit der misleiding staat vast. Het boekje is een gevolg van zelfmisleiding en zal ook weer anderen misleiden.

Merkwaardig is, dat Prof. Hepp ook nu weer niets bewijst. Hij poneert wel, maar argumenteert niet!

Op welke wijze dit geschiedt, moge uit het volgende voorbeeld blijken.

„Waar heeft Kuyper gesproken van het hart als boven-tijdelijken wortel?“ vraagt Prof. Hepp — en zijn antwoord luidt prompt: „Nergens“ — punt.

Maar deze visie op het hart, de wortel, het centrum (het woord doet er niet toe) beheerscht Kuyper's Sionelezingen. Met name is ze te vinden in de eerste en tweede en vijfde lezing. En daarin geeft Kuyper waarlijk geen „beeldspreukige gezegden“, maar zeer diep doordachte beschouwingen, die zijn denken beslissend hebben beïnvloed.

O ja, er zijn bij Kuyper ook andere beschouwingen te vinden over kwesties, rakende de „ziel“ — zooals bijna over elk onderwerp. Maar juist die beschouwingen vertoonen dikwijls een tegenstrijdigheid zoo scherp het maar kan. En bij de beoordeeling van wat Kuyper's eigenlijke opvattingen zijn, zal men den regel moeten toepassen, dien hij zelf eenmaal heeft gesteld, aldus: „het bijzondere karakter van een stelsel wordt niet gekend uit wat het met andere voorgaande stelsels gemeen heeft, maar teekent zich in datgene, waarin het van die voorgaande stelsels verschilt“.

Bovengenoemde opvatting van het hart vinden we juist in een van Kuyper's meest geniale werken! En bij die reformatorische opvatting sloot de wijsbegeerte der wetsidee zich aan. Ze bedoelt niets anders dan Kuyper daár ontwikkelde. Ze kan het nooit mooier en zuiverder zeggen! Ze heeft het vooral door hem gevonden.

Dit is misschien wel niet prettig voor hen, die van genoemde wijsbegeerte niets goeds willen hooren — maar waar is het toch! En we zullen dat blijven zeggen, omdat het de nuchtere werkelijkheid is. Het is verblifdend op te merken, dat steeds meerderen dit gaan inzien. Het werk van hen, die eerst een caricatuur van genoemde wijsbegeerte maken, om daarna een kanonade op haar te openen, neerschietend alleen maar eigen waanvoorstelling ervan, wordt steeds meer doorzichtig.

Neen, neen: de wijsbegeerte der wetsidee spant Kuyper niet voor haar karretje. De „wagen“ van die filosofie is door Kuyper zelf „gemaakt“ en in beweging gebracht.

Bewijs voor zijn bewering van „misleiding“ geeft Prof. Hepp derhalve niet. Dat is wel zeer teleurstellend.

Eerst werd luide geroepen: ze weten niets van Kuyper, ze verlaten zijn spoor, ze verloochenen zijn arbeid.

En als blijkt gegeven wordt, dat men met Kuyper wel wil rekenen, vóór alles wil rekenen; als een poging gedaan wordt om zorgvuldig uit Kuyper's eigen werk, met tal van uitspraken uit bijna alle werken aan te toonen wat Kuyper heeft betoogd en geleerd over de verschillende kwesties, dan hooren we spreken van „citaten“, van „misleiding“ zelfs. En dat zonder bewijs!

En wat krijgen we nu? We willen graag luisteren. We zijn aan geen enkel „stelsel“ verslaafd. We zwieren bij geen enkele positief wijsgeerige opvatting. Wie dat zou doen verloochent een der axioma's van de wijsbegeerte der wetsidee. We buigen alleen onvoorwaardelijk voor wat men ons uit de Schrift laat zien!

Wat krijgen we nu? Prof. Hepp zal „misschien“ „gelegenheid“ vinden om later „van stuk tot stuk aan te toonen“, dat die „zogenoemde wijsbegeerte der wetsidee“ een „mislukking“ is.

We hebben dus weer een belofte. Bij de vele andere!

Nu zelfs een belofte met een „misschien“. Eerder werd ons beloofd door Prof. Hepp: een tweede deel van zijn dissertatie, een tweede deel van zijn Bavinck-biografie, een vernieuwd eerste deel van hetzelfde werk, een eigen psychologie, een reeks monografieën over dogmatische onderwerpen,

een boek over Karl Barth, een studie over het substantie-begrip, een studie over het persoons-begrip. Allemaal beloofd. In publieke geschriften! Maar we hebben nog niets. En van „niets“ gaan we niet vooruit. En door „niets“ kunnen we niet overtuigd worden. We zullen het dus met Kuyper en Bavinck moeten blijven doen voorloopig.

Maar daarom treuren we nog niet!

In afwachting van het moment waarop de molen van Prof. Hepp's kritiek de wijsbegeerte der wetsidee vermalen zal, willen we eerst nog even enkele andere beoordeelingen van die wijsbegeerte ter overweging doorgeven.

En we kiezen daarvoor nu eens enkele uitspraken van menschen, die tot oordeelen bevoegd zijn en niet-geestverwant zijn.

Eerst een paar Roomsche stemmen.

Prof. Dr K. L. Bellon wijst er in een bespreking van Prof. Dooyeweerd's hoofdwerk op, dat deze uitgaat van de opvatting, dat ook de menselijke rede radicaal is bedorven, omdat de zonde den geheelen mensch heeft aangetast. Als Roomsche moet hij van die leer der radicale verdorvenheid niets hebben! Juist de wijsbegeerte der wetsidee maakt met deze waarheid bloedigen ernst in heel haar arbeid en komt o.a. daarom tot de afwijzing van het aristotelisch-thomistisch zielsbegrip, en het poneeren van het hart als den wortel van het menschenleven, waarin de mensch van God is afgefallen.

Prof. Bellon schrijft dan: „Het moet erkend, dat Schr.'s opvatting van de Christelijke wijsbegeerte de eenig mogelijke van Calvinistisch standpunt is. Het is zelfs te verwonderen, dat men tot nu heeft moeten wachten op de bewuste en consequente doorvoering van dit standpunt. Zou in dit feit misschien geen vingerwijzing liggen, dat dit Calvinistisch standpunt (inzake de totale verdorvenheid der menselijke natuur en haar vermogens — C. V.) tegen de diepste overtuigingen van het menselijke gemoed ingaat?“ („Studia Catholica“ XI (1935), afl. 6.)

Wat deze schrijver als critiek noemt is juist de sterkste aanbeveling! Iedere wijsbegeerte, die niet ernst maakt met de angstige werkelijkheid der zonde en haar gevolgen is niet christelijk! Intusschen heeft hij de kwestie scherp gesteld: het gaat inderdaad om het al of niet erkennen van de totale verdorvenheid des menschen!

Prof. Dr Ferd. Sassen, de bekende hoogleraar te Nijmegen, wijdt in zijn „Wijsbegeerte van onzen tijd“ een apart hoofdstuk aan de wijsbegeerte der wetsidee. Ook hij doorziet scherp, dat het bij deze wijsbegeerte gaat om de belijdenis van de alomvattende verwoesting der menselijke natuur door de zonde. Daarom kan alleen in het geloof in den Christus en door het gehoorzame buigen voor het Woord van God een waarlijk „christelijke“ filosofie worden ontwikkeld. Natuurlijk wijst Prof. Sassen eveneens dit standpunt af. Deze christelijke wijsbegeerte nu is door Prof. Dooyeweerd — aldus Prof. Sassen — „met een uitgebreide kennis van de geheele geschiedenis der wijsbegeerte en een scherp critischen zin uitgewerkt in een grootsch opgezet boek in drie deelen“.

Na deze Roomsche stemmen nog een paar andere. In „Der Clercke Cronike“ lezen wij het volgende:

„De V.U. kan ondanks vele bezwaren, die er tegen een instelling als deze van niet-Gereformeerde zijde te maken zijn, bogen op een aantal hoogleraren, die ook buiten hun „kring“, wel degelijk de aandacht van theologen, juristen en filosofen verdienen. Zoo ook de hoogleraren Dooyeweerd en Vollenhoven, die het werk van Kuyper op een dergelijke wijze voortzetten, dat ze de bewondering van de geheele wetenschappelijke wereld verdienen.“ Het driedeelige werk van Prof. Dooyeweerd „imponeert al direct door zijn monumentale bouw en de ongelooflijk scherpzinnige wijze, waarop alle terreinen der filosofie als het ware doorploegd en afgekeurd worden“. Al zullen velen een protest tegen deze filosofie doen hooren, „we kunnen toch diepe eerbied hebben voor deze diepzinnige beschouwingen en de phaenomenale kennis der filosofie en theologie die ook in dit afsluitende werk van den Amsterdamschen rechts-philosoof treft.“

In 1932 hield Prof. Dooyeweerd voor de „Vereeniging voor Wijsbegeerte des Rechts“ een referaat over „De Theorie van de Bronnen van het stellig recht in het licht der Wetsidee“.

Bij de bespreking kwam heel de wijsbegeerte der wetsidee in discussie.

Een der leden, Dr J. J. van Schmid (thans hoogleraar te Brussel, naar ik meen), en naar hij zelf zei, een verdierder van het humanistische denken, huldigde den spreker „voor de wijze waarop hij op dezen grondslag (bedoeld is de christelijke — C. V.) een Calvinistische kosmologie en kennisleer op origineele wijze heeft opgetrokken en de enorme belezenheid en magistrale beheersching van de wijsgeerige werken in het algemeen en die op het terrein van de rechtsphilosophie in het bijzonder, die hij daarbij blijft geeft te bezitten“.

Hij merkt verder op, dat Prof. D. „op waarlijk geniale wijze de antinomie van het humanistische wijsgeerige stelsel (heeft) aangetoond“. „Zijn arbeid om een Calvinistische rechtsphilosophie in het leven te roepen, is geweldig.“

Prof. Ovink sprak in 1936 van het „oer-grondige“ werk van Prof. Dooyeweerd, getuigend van een „respectabele werk-, denk- en schrijfkraft“. Hij wijst verder op de enorme moeilijkheden, waarvoor de man komt te staan die een wezenlijk christelijke filosofie wil ontwikkelen. Immers, „ons heele discursieve denken, met al zijn vakwoorden (termen), is nu eenmaal doortrokken van den geest van het Grieksche idealisme, d.i. van de humanistische immanentie-opvatting“.

Ten slotte nog iets uit de jongste beoordeeling.

In „Rechtsgeleerd Magazijn Themis, Tijdschrift voor Publiek- en Privaatrecht“, afl. 2, 1939, komt voor een bespreking van Prof. Dooyeweerd's verhandeling over „Recht en Historie“ dit jaar gehouden op de wetenschappelijke conferentie der Vrije Universiteit.

We lezen daarin het volgende:

„In deze verhandeling bespreekt Prof. Dooyeweerd de verhouding van recht en geschiedenis, tusschen wijsbegeerte en historie. Hij doet dit op de wijze waarop wij zulks van hem verwachten, getuigende van groote kennis en geweldige belezenheid, optredende als bestrijder van hetgeen hij het humanistische denken noemt, staande op het standpunt van eigen Calvinistische wereld- en levensbeschouwing, in aansluiting van zijn groot werk over de wetsidee.“

Zijn rijk gedocumenteerd betoog zal voor aanhangers van zijn wereldbeschouwing ongetwijfeld nog meer geven dan het buitenstaanders biedt. Deze lasten zullen het echter ook niet veel vrucht lezen. Want de kritiek op het humanistische denken is objectief en zakelijk juist, waardoor ook het inzicht in deze wereldbeschouwing als historisch-maatschappelijk verschijnsel verhelderd wordt....

Na studie komt men tot de overtuiging, dat Prof. Dooyeweerd in dit terrein tot de veelzijdigste en bekwaamste geleerden van Nederland behoort.”

Zoo wordt buiten onzen kring geoordeeld over de wijsbegeerte der wetsidee.

Ze heeft aldus krachtig meegeholpen om de Vrije Universiteit groter plaats te geven in de wetenschappelijke wereld.

Meer nog — ze heeft de calvinistische, de geloovige wetenschap gebracht op de wetenschappelijke markt, zóó, dat er mee gerekend wordt.

Alzoo heeft ze daar den strijd des geloofs gevoerd, den strijd waarvoor Dr Kuyper de Vrije Universiteit heeft gesticht.

En het is een ellendig verschijnsel, dat een professor aankondigt, dien arbeid zijner collega's als een mislukking aan de kaak te zullen stellen.

Velen zullen zeggen: Ich hör' die Botschaft wohl, allein — mir fehlt der Glaube.

H. C. V.

Geen overbodig werk.

Aan de redactie werd toegezonden het Verslag over 1938 van den arbeid onder de Nederlanders in Bijn-Pruisen en Westfalen vanwege de Gereformeerde Kerken. Dit verslag doet zien, dat met dezen arbeid geen overbodig werk wordt gedaan. We laten er hier enkele gegevens uit volgen.

De bearbeiding van de in Duitschland wonende Nederlanders heeft haar centra in het gebied om Emmerich en Kleef, Duisburg-Ruhrort en Keulen. Bij Duisburg-Ruhrort lezen we van een grooten toevloed van volksgenooten, die op dit uitgestrekte terrein wijd en zijd verspreid wonen en werkzaam zijn in den landbouw en de veehouderij. De kerkelijke verzorging heeft hier dus volstrekt niet alleen meer met schippers te maken.

Over de financiën lezen we, dat die in het afgelopen jaar geen reden tot zorg hebben gegeven, doordat de Nederlandsche kerken over 'algemeen gewillig steun geboden hebben. Maar het werk zal ook in dit jaar moeten worden voortgezet, en zoo mogelijk worden uitgebreid. Een aanbeveling is hier wel op haar plaats, gezien ook het feit, dat thans op 14 plaatsen godsdienst-oefeningen worden gehouden. Daarbij heeft ook de „Evangelische Kirche“ hulp verleend (adressen, lokaliteiten).

De noodzakelijkheid van het werk blijkt wel uit deze passage: „Het gaat den velen Nederlanders in den vreemde op stoffelijk gebied vaak goed, maar zij gevoelen hun eenzaamheid en zij missen bij al de verleidingen der wereld maar al te zeer den steun van het Christelijk gezin, van het kerkelijk leven en van den vereenigings-band“. En wel wordt de band met het vaderland onderhouden door de „Hollandsche vereenigingen“ en ook door de radio-uitzendingen der N.C.R.V.; maar daarbij zal toch altijd de persoonlijke bearbeiding geen overbodige luxe zijn. Daarom worden de kerken opnieuw opgewekt, hun steun aan dit noodzakelijk werk te verleenen. Penningmeester is ds J. H. Koers, Jan Willem Frisoiaan 31, Zeist (giro 47807).

De Kleine Catechismus van Zacharias Ursinus. (II.)

15. Hoeveel deelen heeft deze belijdenis?

Drie; het eerste is van den eeuwigen Vader en onze schepping; het tweede van den Zoon en onze verlossing; het derde van den Heiligen Geest en onze heiligmaking.

16. Daar God slechts één is, waarom noemt gij den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest?

Omdat God Zich in Zijn Woord alzoo geopenbaard heeft, dat deze drie onderscheidene Personen, Eén, waarachtig en eeuwig God zijn, die hemel en aarde geschapen heeft; in Wien wij gedoopt zijn en Dien wij bevelen worden te aanbidden.

17. Wat gelooft gij van den eeuwigen Vader?

Dat de eeuwige Vader de eerste Persoon is van de Godheid, die den Zoon, Zijn Beeld, van eeuwigheid gegeneerd heeft, door Wien Hij hemel en aarde en alle schepselen uit niets gemaakt heeft, en volgens het eeuwig besluit van Zijn wil, tot Zijn eer en de zaligheid der Zijnen, bewaart en bestuurt, en alles goeds in allen, en door alle schepselen werkt; ja zelfs ook door de kwade (schepselen), terwijl zij uit hun eigen verdorvenheid zondigen; en dat Hij mij om Zijns eeniggeboren Zoons wil Zich tot Zijn kind heeft aangenomen; en daarbij zoodanige zorg voor mijn lichaam en ziel draagt, dat mij niets tegen Zijn Vaderlijken wil kan overkomen, en alles noodzakelijk tot mijn zaligheid dienen moet.

LITERATUUR EN KUNST

Een theologische Bekenntnis roman.

Roel Houwink: Een man zonder karakter...

— Uitg. Mij. Holland, Amsterdam.

Om het zeer uitgebreide terrein, dat de roman bestrijkt, eenigszins geordend te kunnen overzien, verdeelt men de romanliteratuur in een aantal genres, naar inhoud of vormgeving. Een der moderne vormen, waarin de roman tot ons komt, is de „Bekenntnis-roman“. Hieronder verstaat

men een soort literaire biecht, waardoor de hoofdpersoon, meestal in den ik-vorm, een diepgaande analyse geeft van zijn eigen zieleleven, en alle gebeurtenissen die daarop inwerken.

Het is niet vreemdend, dat een scherpzinnig criticus als Roel Houwink juist dezen vorm kiest voor zijn roman. Het streng zakelijke, bijna intellectualistische karakter van dit genre, moet wel een zekere aantrekkingskracht bevatten voor den criticus, die dagelijks zich bezig houdt met het ontleden van literair werk.

De opzet van het boek is zeer eenvoudig. Een zakenman, Maas, voelt de verhouding tot zijn vrouw Marianne koeler worden, zonder dat er ooit eenige onaangenaamheid is voorgevallen. In een griepperiode krijgt hij telkens een koorts-droom, waarin hij zich zeer gelukkig gevoelt met een droomfiguur, die de vage gestalte aanneemt van een vroegere typiste, een zeer onbelangrijk meisje, voor wie hij nooit iets heeft gevoeld. Op een avond, waarop hij alleen thuis is, onder het voorwendsel te moeten werken, komt de droomfiguur, Lucy, hem opzoeken, om naar werk te vragen.

Geschrokken door de plotselinge realisering van zijn droom, ontvangt hij haar en geeft hij haar geld. 's Avonds vindt zijn vrouw een verloren zakdoekje en maakt een scène. Hoewel hem geen verwijt kan treffen voor zijn houding tegenover het meisje, voelt hij zich toch een man zonder karakter, daar hij om den droom niet vrij tegenover zijn vrouw stond. Als zij eenige dagen later samen toevallig het meisje in een café ontmoeten, terwijl zij bij een man zit, voelt Marianne intuïtief, dat dit het meisje is. 's Avonds verlaat zij na een hevige scène het huis.

In zijn angstige eenzaamheid gaat Maas een vriend opzoeken om raad. De onbegrijpelijke opvlieghendheid van dezen anders zeer verstandigen man, wekt bij Maas het vermoeden dat deze een verhouding heeft met zijn vrouw. Mede door zijn aangeboren heftedochtheid, gaat hij de woorden en daden van allen die hij verder ontmoet, ontleden en steeds vindt hij leugenen en verdorvenheid van karakter. Meerdere malen ontvangt hij nu Lucy, en ondanks de openlijke en verzwegen hoon der menschen, zet hij zijn verhouding met dit meisje voort, zelfs als hem duidelijk blijkt, dat zij een willig werktuig is van chanteurs. Achter haar uiterlijk verdorven leven, ziet hij het eerlijke hart en zwaar voelt hij zijn schuld, als na een avond, waarop hij zijn zinnelijk gevoel niet geheel heeft kunnen bedwingen, het meisje zich verdrinkt. Vlak daarop ontvangt hij een nieuwen schok, door den dood van een anderen vriend, die het leven beheerscht zag door daemonische machten, maar achter zijn ontkenning van het bestaan van God een vreeselijken angst voor Hem verborg.

Tot in het diepst van zijn wezen geschokt, wil Maas een eind aan zijn leven maken. Maar dan ziet hij eensklaps een openbaring van Christus en neemt zijn leven een wending. Hij bemerkt, dat zijn karakterloosheid een gevolg is van gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel, zoowel tegenover Lucy als tegenover Marianne. Nu hij "bekeerd" is, schrijft hij weer zijn vrouw en zij ontmoeten elkaar. Zij had bij een psycho-analist redding gezocht, maar had hem doorzien. Zijn brutaal atheïsme verborg haat en vrees voor God en Marianne ervaart dat er op den bodem van ieders ziel religiositeit schuilt. Ook zij verwacht van onderling vertrouwen alles, en het huwelijk is gered.

Het behoeft niet te verbazen dat sommigen deze bekeeringsgeschiedenis zoo oppervlakkig vinden, dat zij het boek als totaal onbeduidend verwerpen. Dat is wel de gemakkelijkste, maar tevens de oppervlakkigste kritiek. Ik wil niet ontkennen, dat het verhaal mij te verstandelijk in elkaar gezet lijkt, te weinig "romantisch", doordat de fantasie te veel verdrongen is door het intellect. De hoofdpersoon maakt den indruk van een psychopaat, die met welgevallen in alle lagen van zijn zieleleven graaft en elke vondst onderzoekt met de nauwgezetheid van een archeoloog. De streng doorgevoerde zelf-analyse maakt dat er veel onopgelost blijft in de bijfiguren en alle levensverhoudingen diep pessimistisch bekeken worden.

En toch is afwijken van het boek hierom alleen, zeer onbillijk. In dit geconstrueerde verhaal heeft Houwink een levensvisie gegeven, oneindig dieper dan die der meest boeiende probleemromans. Het is maar niet een simpele driehoeksverhouding, die door een bekeering weer opgelost wordt en tot een goed einde gebracht. De "man zonder karakter" staat niet slechts schuldig tegenover zijn vrouw, want volgens de huwelijks-probleemroman heeft hij nauwelijks schuld tegenover haar. Wel komen er passages in voor, hoe ingetogen ook beschreven, die het boek voor jongeren ongeschikt maken, maar hun strekking gaat dieper, dan bij den doorsnee-roman. Maas, de mensch, is type van allen. Hij doorziet het masker, dat ieder op zijn ziel legt en ontwaart dan een bodemloos bedrog. Niemand wil leven volgens de wetten van zijn diepste wezen, niemand aanvaardt de verantwoordelijkheid, die hij heeft ten opzichte van zijn naaste, hem door God ingeprent, maar yerbergt zich achter den leugen van maatschappelijke con-

venties, wetenschappelijke inzichten of filosofische beschouwingen. Slechts in de door ieder verachte, slechte Lucy, ziet hij iets van dat hogere, en daardoor blijft hij zich tot haar aange-trokken gevoelen en ontnemt haar dood hem de laatste hoop. Totdat God eensklaps ingrijpt in zijn leven en hem Zijn bedoeling duidelijk maakt. Dan ziet hij het wezen van zijn karakterloosheid en kan hij het leven opnieuw aanvaarden onder leiding van Gods Geest.

Niet om de schijnbaar gezochte, plotselinge bekeering zelf, moet zich ons bezwaar tegen dit boek richten, want dat plotselinge is juist door den schrijver bedoeld. Zijn hoofdfiguur heeft allang ervaren, dat hij nooit op eigen kracht uit den doolhof kan geraken, waarin hij met alle anderen rondwaalt. Doch wanneer hij op punt staat zich van het leven te berooven, ontmoet hij een wrak van een mensch, een liederlijken dronkaard. „Zijn fletse oogen dreeven in het bloedig vocht der ontstoken leden. Maar uit die verschrikkelijke oogen trof mij plotseling een blik van zulk een bovenaardsche goedheid en liefde, dat ik als door een bliksemstraal getroffen werd. En zie, het was mij of de hemel over zijn gansche breedte werd opengescheurd en of Christus uit de wolken Zijn hand naar mij uitstrekte”.

Deze plotselinge Christus-ervaring maakt hem tot een bekeerd man, hoewel hij Jezus niet kent. Hem zelfs blijft verachten nog. Deze man, die niets van het Evangelie weet, die nooit van Jezus heeft gehoord als Zaligmaker, is ineens christen. En na deze bekeering ziet hij zijn fout en die van allen, die haar trachten te verbergen; het gebrek aan liefde en verantwoordelijkheid ten opzichte van den naaste.

Wat in dit boek gemist wordt, is het woord zonde. Schuld tegenover God. Vandaar dat de Christus der Schriften niet noodig is; niet het Woord, maar de bliksemstraal den mensch tot bekeering leidt.

Houwink heeft in dit stellig knap geschreven boek een soort theologischen roman gegeven. Het is een eerlijke teekening van een ondogmatische dogmatiek, maar dit dogma staat lijnrecht tegenover het Gereformeerde. Daardoor kunnen we dit boek waardeeren als „Bekennenis-roman”, doch niet aanvaarden noch om de uitwerking noch om de oplossing van het probleem.

Gron.

H. S.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Niet heelemaal juist.

In het April-nummer van het Geref. Theologisch Tijdschrift heeft Prof. Ridderbos een artikel geschreven over „Versterking van het geloof uit de goede werken”.

Hij wil daarin aantoonen, dat Calvijn, op wien men zich in den strijd over deze quaestie nog al eens beroept, inderdaad leert, dat een kind van God, door te zien op zijn goede werken, geloofs-versterking kan krijgen.

Voor ik daarop nader inga een paar opmerkingen vooraf.

Prof. Ridderbos zegt, sprekende over de beteekenis van de goede werken voor de verzekerdheid des geloofs: „Naar mijn overtuiging staat deze beteekenis op grond van heel de Schrift zóó vast, dat ook al zouden de door ons hooggeschalte Hervormers en andere vaders het tegendeel leeren, dit mij geen oogenblik in twijfel zou brengen.”

Met deze uitspraak ben ik persoonlijk heel blij. Het komt mij inderdaad voor, dat men tegenwoordig gevaar loopt, in den theologischen strijd, te eenzijdig zich te beroepen op wat de vaders gezegd hebben en te weinig te rade te gaan met wat de Schrift zelf ons leert.

Geen beroep op Calvijn of op eenig canonicus of dogmaticus maakt een quaestie uit, maar alléén het Woord Gods.

Daarom (dat is mijn tweede opmerking) had ik zoo graag gehad, dat Prof. Ridderbos in dit artikel, al was het maar even, gepoogd had, te laten zien, dat zijn beschouwing inderdaad grond vindt in de Heilige Schrift.

Hij doet dat niet.

Hij zegt wel, dat wanneer een prediker of theoloog zou komen en zeggen: „eerst die kleinge-loovigheid wegdoen en dan pas kunnen de goede werken aan de beurt komen”, dat hij dan in die tot sterking van zijn geloof voorgeschreven methode niet de leer van Calvijn en — wat meer zegt — niet de stem van zijn Meester zou herkennen, — maar hij blijft in gebreke, ook maar met een enkel woord, te bewijzen, dat de Meester inderdaad anders spreekt.

Dat spijt mij.

Ik weet wel, het gaat in zijn artikel niet over wat de Schrift, maar over wat Calvijn van deze dingen zegt, maar waar zóó sterk uitgesproken wordt, dat, naar des schrijvers overtuiging, het Woord Gods aan zijn zijde staat, daar had men toch, meen ik, eenig bewijs daarvoor mogen ver-

wachten. Temeer, omdat, naar mijn inzicht, in dezen strijd aan de Schrift zelf zoo weinig aandacht wordt geschonken.

Van harte hoop ik, dat Prof. Ridderbos ook dat nog eens doen zal.

Prof. Ridderbos meent de beschouwing van Calvijn over de versterking van het geloof uit de werken aldus weer te kunnen geven.

„Calvijn wijst onvoorwaardelijk af de gedachte, dat de geloovige, ook maar voor een klein gedeelte, op zijn goede werken, als verdienende oorzaak zijner zaligheid, zou mogen rusten. Voor het grondvesten hunner zaligheid wil de Hervormer het oost alléén gericht hebben op de goedheid Gods. Maar wel meent Calvijn, dat, wanneer een mensch eerst die goedheid Gods, als grond zijner zaligheid, onvoorwaardelijk heeft aanvaard, hij daarna op zijn goede werken mag zien, om daaruit tot de overtuiging te komen, dat God hem inderdaad, om Christus' wil, deel aan het heil heeft gegeven.”

Ik geef toe, dat men, bij vluchtige lezing, tot deze gedachte kan komen.

De door Prof. Ridderbos ten bewijze van zijn opvatting aangehaalde plaatsen uit de Institutie schijnen in die richting te wijzen.

Bijvoorbeeld: „Wanneer de consciëntie zoo gegrondvest, opgericht en bevestigd is, wordt ze ook bevestigd door het beschouwen van de werken; namelijk in zooverre als zij getuigenissen zijn, dat God in ons woont en regeert. Daar dus dat vertrouwen op de werken geen plaats heeft, lenzig ge eerst het gansche vertrouwen van uw hart op de barmhartigheid Gods gesteld hebt, mag het niet schijnen te strijden met dat vertrouwen, waarvan het afhankelijk is. Daarom, wanneer wij het vertrouwen op de werken uitsluiten, willen wij slechts dit, dat het hart van een Christen zich niet wendt tot de verdienste der werken, als tot de hulp der zaligheid, maar dat het zich geheel en al vestigt op de belofte der onverdiende rechtvaardigheid. Maar wij verbieden niet, dat hij door de teekenen van Gods goedertierenheid jegens hem dit geloof schraagt en versterkt. Want indien alle gaven, die God ons geschenken heeft, wanneer wij die in herinnering nagaan, ons in zekeren zin zijn als stralen van Gods aangezicht, waardoor wij verlicht worden tot het aanschouwen van dat hoogste licht Zijner goedheid, veel meer is dat voor ons de genade der goede werken, die aantoonen, dat de Geest der aanneming tot kinderen ons geschenken is.”

Inderdaad, hier wordt gesproken van een geschrapt, een gesterkt worden van het geloof door het zien van de goede werken in ons leven; en daarmee schijnt, voorzoveel Calvijn aangaat, deze zaak uitgemaakt.

Zoo meent ook Prof. Ridderbos.

Maar wie zoo oordeelt is toch te snel met zijn conclusie.

Eer men tot deze conclusie komt, moet immers een antwoord worden gezocht op de vraag: „Wat verstaat Calvijn in dit verband onder het schragen en versterken van het geloof?”

Prof. Ridderbos zegt: „Het valt niet te ontkennen, dat in al deze uitspraken aan het opmerken van het werk Gods in ons eigen hart en leven een zeer belangrijke beteekenis wordt toegekend voor de versterking des geloofs, of (wat wezenlijk hetzelfde is) voor de verzekering aangaande het kindschap.” (Ik spatieer, v. D.)

Maar daar gaat het nu juist om.

Bedoelt Calvijn inderdaad met versterking des geloofs, dat iemand, die er niet heelemaal zeker van is of hij wel kind van God is, dienaangaande groter zekerheid krijgt?

Ik voor mij ben overtuigd, dat dat niet zoo is. Het is nog niet zoo lang geleden, dat ik in „De Reformatie” iets heb geschreven over de quaestie van zwak geloof en klein geloof.

Natuurlijk mag ik van niemand eischen, dat hij dat stukje zou gelezen hebben. Toch vind ik het jammer, dat Prof. Ridderbos, op wat ik daar gezegd heb, niet even ingaat.

Wij konden dan in het debat sneller vooruit komen.

Het komt mij voor, dat de Schrift, wanneer zij spreekt over zwak- en kleingeloof, nooit bedoelt die gesteldheid des harten, waarbij een mensch zegt: „ik weet niet, ik weet niet of ik wel een waarachtig geloovige, of ik wel een kind des Heeren ben.”

Klein geloof, zwak geloof is altijd dit, dat men het voorwerp des geloofs te klein neemt, dat de greep des geloofs niet wijd genoeg is.

B.v. Petrus, die wegzinkt in de golven.

Petrus twijfelde er niet aan of hij wel den Heiland toebehoorde; maar dit was zijn gebrek, dat hij niet inzag, dat in dat toebehooren aan den Heiland ook lag opgesloten, dat, in dat oogenblik, die Heiland hem zou behoeden voor ondergang in de onstuimige zee.

In Rom. 14:7 wordt gesproken van zulken, die zwak zijn in het geloof.

Zijn dat menschen, die niet zeker zijn omtrent hun kindschap? Geen quaestie van.

Prof. Grei, zoo klaar: zien de volking van d'Gods genade hebben niet, vang van de tot bepaalde

Voorzoveel Schrift gespi het geloof in twijfelen, m of niet geloc voor een be

Geloofs dat een kin in de alom Christus, wa in leven en : heven, en va

En wat h Ridderbos a versterking?

Nog eens, is wezenlijk l het kindscha

En nu komt haalde uitsp hij met gelo

Ridderbos ei In een vo toonen

UIT EN S

Wij hebben medegedeeld socialisme L hierover nog heel deze b voor een bel hat zien, dat ijk niets wil voor ons Du Luther", schu berg und sei rassische wel de nationaal ning heeft g braak zien v mede ook L kerkelijk Pro me als wel eelder het a gaan. Dus m testanisme" sche ketterbo gen in het : dingen moet Rosenberg, C tur van he maal niet w

Zoo wordt een werkelijk hebben geen die, zoo hij - zijn, omdat c staat". Wij t verder kunn als het heder het „moet h antisme", g den Bijbel b kracht ontle een „eenma wensch, ma voor de volk de idee der Luther allea aan hem „Da „Duitsch", Rome. Dit p een bewegin Waardeering het geprotes van dat prot nig toe. De hier niet de telt in den enkelen and bewijs van schelijk ker punt niet in omdat zij k zijn Germaa Nog is he „Dezen Lu Kerk, die z dacht gema eenw" viert sche volk